

„En spreken allemaal precies dezelfde gemaniëerde taal.... Weeke erotiek,” bromde Huib voor zich heen. „Maar Pelléas is misschien nog het beste.... het diepste....”

Reelink knikte; zijn lichtelijk spottende blik bleef nog even op Pauline, dan op Hoogland gericht.

Al bleeker, smaller, ernstiger ook, werd in dien zomer Paulines gezichtje; het kreeg iets zorglijk peinzends, dat meelij wekte. Heel moe kon ze zijn soms, maar ze klaagde verder over niets; 't kwam door de warmte, zei ze; daar had ze nóóit goed tegen gekund. Op Huibs aandringen rustte ze meer dan vroeger en poogde de dokter haar eetlust op te wekken. Er was geen geld om naar buiten te gaan. Alleen Bertje was een poosje uit lo-geeren, met Frits, zijn vriend, bij diens vader en moeder. Zij genoten van zijn afwezigheid als van een soort vacantie. Helaas maar kort!

De oorlog ondertusschen scheen in een verhevigd stadium gekomen te zijn. De slag aan de Somme was begonnen — en duurde, eindeloos. Aan beide zijden duizenden en nog eens duizenden gesneuvelden, verminkten, blinden — om niets: een paar meters „vooruitgang”! Op de meeste Hollanders echter schenen deze verbitterde en wanhopige pogingen om tot een beslissing te komen niet veel indruk te maken. Zij critiseerden het kriegsbeleid en de buitenlandsche regeeringen, klaagden en mopperden, over hun eigen regeering wel het allermeeest. Verder knoeiden, hamsterden en smokkelden ze, ontdoken, waar het maar eenigszins kon, de wetten en maatregelen, afgekondigd in het algemeen belang. Huib en Pauline spraken daar vaak samen over — hoe klein en min, hoe armzalig en verachtelijk dat alles was naast de ontzettende tragiek aan alle kanten over de grenzen! Over de talloze beroofde en verwoeste gezinnen daar, de armoe en ellende, de verbittering, de wanhoop. En over de moreele verwoestingen en ontaarding, die van dat alles het gevolg moesten zijn — o, nu nog in 't geheel niet te beseffen!

Huib foeterde en mokte, stampvoette en wrong zijn tanden op elkaar — maar dan werkte, werkte, wérkte hij maar weêr door, om zijn gedachten meester te worden, ze te concentreeren. Hij had allang begrepen, dat de „schuld voor den oorlog” niet op eenige gewetenlooze staats-hoofden kon geschoven worden — en waarschijnlijk ook maar zeer betrekkelijk op „economische noodzakelijkheden.” Dat al dit beestelijke en afschuwelijke een soort van uitbarsting was van diep in de natuur van menschen en massa's verholen krachten. Een natuurverschijnsel dus, misschien alleen door God begrepen. Maar moest het daarom ook maar voortduren? Kwam er nooit een einde aan? De menschen déden het dan toch ten slotte zelf — stonden niettemin hun krachten er tegenover als tegen een onweer of orkaan? Gebrekkige werktuigen, en anders niets, in de mechaniek van het heelal?